

STORTINGET

Representantforslag 77 S

(2025–2026)

fra stortingsrepresentantene Kjerstin Lianes Kjøndal og Joel Ystebø

Dokument 8:77 S (2025–2026)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjerstin Lianes Kjøndal og Joel Ystebø om å skrinlegge Bufdirs råd om møter med kjønns mangfold for offentlig ansatte

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne understreker at det er positivt at det er større åpenhet og aksept i samfunnet for transpersoner, skeive og andre som kjenner seg annerledes på ulike måter. Forslagsstillerne mener at den mest fundamentale verdien av alle er menneskeverdet, og at alle mennesker har unik verdi. Fra menneskeverdet følger individets frihet til å ta egne valg og ytringsfriheten. Alle mennesker skal møtes med forståelse, respekt og nestekjærlighet for den de er, med romslige rammer for kjønnsrollene. Forslagsstillerne tror dette er en utbredt holdning i Norge i dag.

En av de mest grunnleggende kategoriene vi som mennesker har, er kjønnskategoriene. Opp gjennom historien og på tvers av kulturer har de vært sentrale, slik de også er i medisin og biologi. Kvinners rettigheter bygger ufravikelig på dem. Likevel går Bufdirs høringsutkast til «Råd om møter med kjønns mangfold for offentlige ansatte», som skal gjelde alle offentlig ansatte, fra barnehagelærere og lærere til Nav-ansatte, langt i å omdefinere hele vår forståelse av kjønn.

Forslagsstillerne betviler ikke Bufdirs intensjon om å bedre vilkårene for transpersoner. Problemet er at Bufdir legger opp til en postmoderne dekonstruksjon av

kjønnsforståelsen som ikke tjener noen, ei heller transpersoner og særlig ikke barn. Rådene bryter med barns rett på en faglig forsvarlig utdanning, de snevrer inn kjønnsrollene og setter likestillingen og kvinners rettigheter tilbake, og de strider mot en biologisk og medisinsk forståelse av kjønn. Rådene kan gi økt usikkerhet om kjønn og føre flere barn inn i irreversibel, eksperimentell kjønnsbehandling.

Rådene sier at man skal «snakke trygt» fremfor å snakke sant eller fritt. De som ikke vil følge Bufdirs anbefalte måte å snakke eller opptre på, risikerer å bli gjenstand for varsling av personer som opplever seg krenket, på en måte som truer selve kjerneverdien i demokratiet, ytringsfriheten.

Bufdirs råd om kjønn

Bufdirs råd formidler at det finnes flere kjønn enn to, at kjønn er noe man blir «tildelt ved fødselen», og at ens kjønn primært handler om identitet fremfor biologi. Kjønnsuttrykk uttrykkes gjennom «klær, sminke, frisyre eller kroppsspråk», ifølge Bufdir.

Lite overlates til den enkeltes skjønn i Bufdirs råd:

«Bruk kjønnsnøytrale ord, som for eksempel 'barn', 'ungdom' eller 'tenåring' i stedet for 'jente', 'gutt', 'datter' og 'sønn', og 'forelder' eller 'foresatt' i stedet for 'mor' og 'far'. [...] Unngå unødvendig kjønn språk, som 'kvinnelig lege', 'mannlig kollega' og lignende. Du kan for eksempel si 'kjære alle sammen' i stedet for 'mine damer og herrer'. Ikke si 'hei jenter' til en gruppe du oppfatter som jenter, si heller 'hei dere'. [...] Unngå ord som 'kvinnelig kjønnsorgan' og 'mannlig kjønnsorgan', og bruk heller nøytrale ord som 'vulva', 'vagina' og 'penis'.»

Videre heter det at man skal

«[b]enytt[e] etternavn istedenfor fornavn ved opprop [...], ha synlige gjenstander som kan oppfattes som inkluderende for transpersoner, for eksempel bilder, flagg, eller klistremerker, unngå å dele inn i grupper etter kjønn, [...] tilby kjønnsnøytrale toaletter, tilby kjønnsnøytrale omkleddingsrom eller et egnet sted for omkledding, la transpersoner bruke kjønnsdelte rom i tråd med sine ønsker og identitet.»

I tillegg til å skape et «trygt miljø» slik de angir over, peker Bufdir på at [e]t trygt miljø omfatter språk. [...] Det er særlig viktig å si ifra hvis noen har krenkende språkbruk [...]».

Økt usikkerhet om kjønn for barn

Disse rådene kan ramme en av gruppene de er tenkt å hjelpe, nemlig barn med kjønnsinkongruens. Rådene legger opp til at lærere og andre offentlig ansatte raskt skal bekrefte den subjektive kjønnsidentiteten mindreårige har kommet fram til at de har, og bidra til en såkalt sosial overgang i form av endret navn og pronomen. En slik rask bekreftelse kan bidra til å sementere en ny identitet og gjøre det vanskeligere for barn og unge å akseptere sitt biologiske kjønn. Dette er svært problematisk. Studiene som har vært gjort på barn med kjønnsinkongruens som ikke har mottatt pubertetsblokkere, viser at de fleste vil akseptere sitt biologiske kjønn etter puberteten hvis de blir støttet i sitt kjønnsnormbrudd. Andelen som det ofte vises til, er 85 pst.¹

Rådene åpner for at lærere og andre offentlig ansatte skal bruke ulike navn og pronomen på barn avhengig av om foreldrene er til stede eller ikke: «Noen kan for eksempel ha behov for at du for eksempel bruker 'Lise' og 'hun' når dere er alene, men 'Markus' og 'han', når foreldrene er i nærheten», heter det i utkastet til råd fra Bufdir. Dette kan skape konflikt mellom ansatte og foreldre og svekke den nødvendige tilliten mellom hjem og skole/barnehage. For skolens del kommer dette også i konflikt med opplæringslova § 1-3, som slår fast at opplæringen skal skje «i samarbeid og forståing med heimen». Det er også uklart hvordan Bufdir har vurdert samvittighetsfriheten til lærere, barnehagelærere og andre ansatte som opplever slike forventninger som faglig og etisk problematiske.

I ytterste konsekvens kan en slik sosial overgang bidra til at barn og unge går videre til irreversibel, eksperimentell kjønnsbehandling. Slik behandling kan ha en rekke alvorlige bivirkninger, som sterilitet, tap av seksuell funksjon, benskjørhet, leverskade, blodpropp og hjerteinfarkt – i tillegg til psykiske problemer. De regio-

nale helseforetakene og helsemyndighetene i flere land definerer slik behandling for barn som utprøvende og potensielt skadelig.

Forekomsten av kjønnsinkongruens kan også påvirkes av sosiale smitteeffekter. Selv den tidligere presidenten i World Professional Association for Transgender Health (WPATH), Marci Bowers, som har foretatt kjønnsoperasjoner på voksne og tenåringer, har anerkjent at det sannsynligvis er unge som blir sosialt påvirket i retning av kjønnsinkongruens.²

Helsesøstre over hele landet melder om stor usikkerhet om kjønn blant elevene, først og fremst blant jenter, ifølge VG. Flere beskriver at kjønnsrollene har blitt smalere og mer stereotype. En helsesykepleier sier at:

«[d]ette kan føre til at mange ikke føler de passer inn i den 'vanlige' oppfatningen av gutt eller jente. Da blir det naturlig å lete etter andre forklaringer på hvorfor de føler seg annerledes.»

En annen helsesykepleier sier:

«Jenter kommer med spørsmål om de burde bytte kjønn fordi de har kort hår, liker 'gutteting' eller skiller seg ut på andre måter fra den stereotypiske jenta»,

En tredje sier til VG at:

«[j]eg tror vi vil se mer kjønnsforvirring og utrygghet hos unge, om barn og unge skal utfordres til å ta stilling til eget kjønn.»

Forslagsstillerne mener at det er et betydelig tilbakeslag for likestillingen hvis kjønnsrollene snevres inn og jenter blir usikre på eget kjønn fordi de bryter med tradisjonelle kjønnsstereotyper. «Vi må jobbe for at normalområdet skal bli større, slik at ikke så mange føler de faller utenfor», sier Ann Karin Swang, lederen i Helsesykepleierene NSF.³

Bufdirs råd bidrar til det motsatte og kan forsterke trenden med usikkerhet om kjønn blant barn. At et offentlig råd bryter med faglige vurderinger og ensidig anbefaler bekreftelse av tanker og følelser hos barn og unge, mens trygghet, tid, omsorg og helhetlig støtte kommer i bakgrunnen, er etter forslagsstillerens syn svært betenkelig.

Svekkelse av jenters og kvinners trygghet og rettigheter

Bufdirs råd kan svekke kvinners og jenters trygghet og rettigheter. Rådene anbefaler at personer skal kunne velge toalett og garderobe ut fra eget ønske og det kjønn en identifiserer seg som. For mange jenter og kvinner

1. Joyce, Helen (2021). «Trans. Gender Identity and the New Battle for Women's Rights». Oneworld Publications.

2. The Economist, 16. oktober 2021. «Opinion on the use of puberty blockers in America is turning».

3. Eberhard-Gran, Louise og Ronny Berg (2024). «Helsesykepleiere får flere spørsmål om kjønn: – Vi er førstelinjen». VG, 7. mars 2024.

kan dette skape utrygghet og føre til at noen vegrer seg for å delta i idrett og andre aktiviteter, fordi de risikerer å møte en biologisk mann i omkleddingsrommet. For jenter og kvinner som har opplevd seksuelle overgrep, kan dette være retraumatiserende. Tilsvarende utfordringer vil kunne gjelde i fengsel, på krisesenter og i idretten. Hensynet til kvinners og jenters rettigheter tilsier etter forslagsstillerens mening at det er biologisk kjønn og ikke kjønnsidentitet som bør legges til grunn i slike situasjoner.

Snakke «trygt» – ikke sant og fritt

Kampen mot diskriminering, trakassering, vold og overgrep må ha høy prioritet, særlig på arenaer for barn og unge. Rådet om å merke offentlige rom med gjenstander, flagg og klistremerker for å signalisere trygghet for en minoritet framstår likevel som lite gjennomtenkt. Hvis man først åpner for dette, kan enhver minoritetsgruppe som opplever «minoritetsstress», kreve tilsvarende merking i det offentlige rom. Forslagsstillerne mener i stedet at offentlige institusjoner bør bruke symboler som samler og inkluderer alle.

Rådene sier at man skal «snakke trygt» og si fra hvis noen har krenkende språkbruk. Tanken om å «snakke trygt» kommer fra USA og er problematisk. I stedet for å snakke sant eller fritt, skal man altså snakke trygt. Å si sannheten om noe – at det for eksempel bare finnes to kjønn – kan dermed bli et problem hvis noen blir krenket. Da har man ikke lenger ytringsfrihet, kjerneverdien i demokratiet.

Psykologen Jonathan Haidt beskriver i boken «The Coddling of the American Mind» hvordan denne tanken om trygg tale har bidratt til polarisering og kanselleringskultur i USA. Personer som har holdninger man ikke er enige med eller som kan oppleves krenkende, blir gjenstand for kansellering fremfor saklig debatt.

Ytringer i form av trusler eller trakassering er aldri greit, problemet er når Bufdir senker listen til alt som kan virke krenkende for noen. Da aksepterer man fort den holdningen som har vært utbredt på amerikanske universiteter om at man skal sikres mot alle slags ytrin-

ger som kan gi emosjonelt og ideologisk ubehag. Da blir sannheten og ytringsfriheten raskt ofre. «Hva er ytringsfrihet? Uten frihet til å krenke, opphører den å eksistere», sier Salman Rushdie.

Bufdirs råd bør skrinlegges

Forslagsstillerne mener på denne bakgrunn av Bufdirs råd bør skrinlegges. I stedet bør Norge se mot Storbritannia. Lederen for Storbritannias faglige gjennomgang av kjønnsbekreftende behandling for barn, barnelegen Hilary Cass, sier at «sosial overgang», som Bufdir anbefaler, ikke er en nøytral handling, og at det kan påvirke «psykologisk fungering».

Det britiske utdanningsdepartementet publiserte i desember 2023 et utkast til nye retningslinjer for skole- ne i landet. Hensikten er å motvirke innflytelsen til organisasjoner som i lang tid har fått utvikle undervisningsopplegg som har lært britiske elever at mennesker kan endre kjønn. De nye retningslinjene i Storbritannia slår fast at et slikt syn er uvitenskapelig, og at det ikke skal fremmes i britiske skoler.⁴

Retningslinjene sier at skoler skal arbeide sammen med foreldrene, i stedet for å la barn endre pronomen mv. uten familienes viten. De gjør det også klart at loven krever at skoler opprettholder kjønnsdelte toaletter, overnattingsopplegg og sportsarrangement.

Forslagsstillerne mener at dette kan inspirere oss i Norge om hvordan det tenkes om disse spørsmålene, samtidig som det kontinuerlig arbeides for at alle mennesker møtes med respekt og forståelse for den de er, med romslige rammer for kjønnsrollene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g:

Stortinget ber regjeringen skrinlegge Bufdirs «Råd om møter med kjønnsmangfold for offentlige ansatte».

19. desember 2025

Kjerstin Lianes Kjøndal

Joel Ystebø

4. The Economist, 18. januar 2024. «Britain tries to correct the treatment of gender dysphoric kids».

